

Nagy Miklós: *A Ghyczyek a magyar nemzet történetében.* (Turul: 1929. évf. 1—2. füzet.)

A Nagymagyarország ezeréves történelmében számos ízben szerepet játszó, nagymultú családnak leszármazását és viselt dolgaikat tárgyalja a szerző ebben a rövid, de annál értékesebb tanulmányában. Értékes azért, mivel a Ghyczy-család — amint azt Nagy Miklós az értekezés végén kimutatja — a majdnem 700 esztendő alatt, tehát a tatárjárástól Trianonig, két nagy államférfit, több országgyűlési követet, képviselőt és főrendet, fő- és alispánt, magasrangú tisztviselőt s a jeles katonák egész sorát adta a hazának.

A tanulmányhoz csatolt két táblázat a család leszármazását tünteti fel, a legrégebb kortól a XIX. század nyolcvanas éveig.

Az 1. rész a Ghyczyekre vonatkozó adatok felsorolásával foglalkozik, az első oklevés feljegyzéstől a XVI. századig. Ezek szerint a család egyike a Dunántúl legrégebb nemes családjainak, mely már az Árpádok korában virágzott. A felsorolt okmányok számos Ghyczyről mint királyi emberről emlékeznek meg.

A 2. rész, több alfejezetben, a Ghyczy-család tagjainak a XVI. század történetében való szereplését tárgyalja. Így első sorban Ghyczy Lénártét és családjáét, melynek kitünő fiai országos híre emelték a nemzetséget. Lénártnak volt kortársa Ghyczy Ferenc, aki I. Ferdinánd szolgálatában állott s 1550-ban, Nyáry Ferencsel együtt, Esztergom várának kapitánya lett. Az uralkodó azokért az érdemekért, amelyeket az időközben elhalt Ghyczy Ferenc a vár átadása körül szerzett, testvérének Józsnak 600 forintot fizettetett ki. Józsa maga is ügyes ember volt. A család ebben az időben házasság révén nagy birtokra tett szert, egyidejűleg pedig I. Ferdinándtól donatióba kapta Assakürtöt, majd néhány év múlva az utóbb külön faluként megszünt Ablánckürt felerészét. Ezen az alapon használja a család a gici, assa-ablánckürti predikátumot.

Ghyczy Józsnak három öccse, György, Farkas és János, már kiskorukban Nádasdy udvarába kerültek mint familiárisok. György 1552-ben a kanizsai várban katona Nádasdy Tamás alatt s a Kanizsa, Szigetvár, Babocsa, Berzence és Esztergom körül 1552—1556 évek közt folyt harcokban személyes vitézségével ismételen kitünteti magát, amint azt a nagyhírű vitéz Nádasdy Kristóf leveleiben kiemeli. 1557-ben, Nádasdy támogatásával, megkapja az újvári, illetve akkoriban oláhújvárinak nevezett nagyfontosságú vár (Érsekújvár) kapitányságát. Ebben a tisztségben is mind-

untalan kitünteti magát és rászolgál úgy Nádasdy, mint Verancsics Antal esztergomi érsek, kir. helytartónak és egyúttal Érsekújvár hadi kormányzójának elismerésére. Jó katona és parancsnok volt, tisztjei és katonái bíztak benne és szerették.

Ghyczy Farkas eleinte Szegeden, majd 1558-ban a Rábaközön Nádasdy Kristóf alatt szolgált, 7. közember élén. 1559-ben Nádasdy Sztenyisnyák (ma Sjeničak) várának parancsnokává nevezte ki, mely vár akkoriban központja volt a mai Zágráb-megye kulpántúli részének s a hozzátartozó hatalmas birtokkal együtt Kanizsai Orsolya, Nádasdy Tamásné, tulajdonában volt. Ghyczy Farkas úgy a várban, mint a birtokon rendet teremtett s az állapotról több levélben számolt be urának. Az Unna melletti Novi várának 1560. június 11-én a török által való elpusztításáról, egy július 28-án történt zászados összeütközésről, később Topuszkónak veszedelméről tárgyilagos, hitelt érdemlő jelentéseket küldött. Ez utóbbi helyen vívott kis, de győzelmes ütközet tervét Ghyczy Farkas készítette.

Ghyczy János, a legfiatalabb testvér, a legszebb és legváltozatosabb pályát futotta meg. Ő is Nádasdy familiárisa volt s fokról-fokra emelkedve, Erdély kormányzói székébe jutott. Mint Géczi Jánost említik ugyan, azonban úgy Nagy Iván, mint később Jakab Elek megállapították a Ghyczy-családhoz való tartozását.

1558-ban, mint Nádasdy familiárisa, Kapuvárt teljesített 2, utóbb 4 lóval szolgálatot. 1560-ban Érsekújvárban főlegény. 1562-ben a király szolgálatába lépett és 1564. május havában Gyula várában felvett mustra szerint, Beke kapitány kardja alatt szolgál lovashadnagyként 26 lóval. 1565-ben Schwendi Lázár táborában harcol János Zsigmond és Hasszán basa egyesült erdélyi-török hadai ellen Szatmár megyében és a Tisza mellett. Itt különösen kitüntette magát. 1566-ban Gyula vára védelménél vitézkedik, amiről Istvánffy hátramaradt írása tanuskodik. A vár feladását ellenezte, Temesvár sorsát hozva fel ellenkezése okául. Ennek dacára a várat feladták s a török — megszegve a feltételeket — az őrség nagy részét fogságba vetette. Ghyczy János szerencsésen megmenekült s a Felvidéken és Nyugatmagyarországon át Farkas bátyjához Sztenyisnyákba ment. A Miksa kormányzata elleni általános elégedetlenség őt is arra készíti, hogy elhagyja a király szolgálatát és boldogulását az erdélyi fejedelemségben keresse. Báthory István váradi főkapitány igen szívesen fogadta Ghyczy Jánost, a jeles katonát. 1569. július 15-én kapja János Zsigmondtól az első birtokadományt, majd néhány nappal később egy másodikat, a Torda-aranyos megyében levő Létát. Itt van — bár romokban — a Géczi (Ghyczy) nevet viselő vár is.

A Báthoryak barátságát Ghyczy igaz hűséggel viszonzta. 1575-ben, a kerelőszentpáli csatában, a váradi csapatokat vezette. Hű szolgálatainak jutalmául Báthory Kristóftól a váradi főkapitányságot nyerte el. E tisztségben nagy rátermettséget tanúsított; távol tartotta a törököt és a császári hadakat s nagy része volt a váradi bástyák újraépítésében. Báthory Kristóf halála után az erdélyi fejedelemmé választott 8 éves Zsigmond gyámja. Báthory István lengyel király 1585-ben az érdemes Ghyczy Jánost nevezte ki Erdély kormányzójává. E majdnem fejedelmi hatáskörben,

komoly kötelességtudással és eréllyel végezte munkáját és számos téren üdvös intézkedést tett. Minden igyekezete oda irányult, hogy a hatalmas habsburgi és török birodalmak közé ékelte Erdély sorsát biztosítsa. 1588-ban hanyatló egészségi állapota, valamint Zsigmond fejedelem egyik unokabátyjának intrikái, lemondásra bírták.

Ghyczy János a legnagyobb szeretettel gondoskodott Farkas bátyjának magához vett gyermekeiről, kik később mind az erdélyi események forgatagában szerepeltek.

A XVII. század elején Erdélybe kerültek a Ghyczy Lénárt családjával talán rokon Ghyczy András, Péter és István. Ezek közül András játszotta a legnagyobb szerepet, azonban nem éppen dicső tettei után, 1614-ben Fogaras piacán kivégezték.

Ghyczy Józsa ivadékaik közül Miklós és László 1705—1711 közt részt vesznek II. Rákóczi Ferenc fölkelésében. Miklós fia, Gáspár, Mária Terézia alatt mint a nyitrai fölkelő nemesek zászlótartója harcolt a poroszok ellen. Ő rendezte újra a család birtokviszonyait és rokoni támogatással újból emelkedni kezd a család, melynek ivadéka Ghyczy Kálmán, a jeles államférfi és pénzügyminiszter is. Sz.

Sebestyén József: *Székesfehérvár felszabadulása a török uralom alól (1688 május 19.)* 16° 74 lap. Székesfehérvár, Vörösmarty-nyomda, 1929. Ára ?

A magyar hadtörténelem, különösen helytörténeti vonatkozásaiban, nagyon sok kiegészítésre szorul, de úgy látjuk, hogy ezen a téren alig történik valami.

Hiányt pótol tehát Sebestyén József füzete, amely az 1688-i felszabadító háború egyik epizódjával, Székesfehérvár visszavételével, foglalkozik. Erről az eseményről bizony nem sokat, vagy talán semmit se tud a közönség; ami nem is csoda, mert Székesfehérvár visszahódításáról még az olyan összefoglaló hadtörténelmi szakmunkának is, aminő például Rónai-Horváth „Magyar Hadikrónika“-ja, mindössze csak 3 sornyi mondanivalója van.

Igaz, hogy ez az esemény fontosság dolgában nem mérkőzhetik Bécs felmentésével, vagy Buda visszavívásával, de azért mégis megérdemli, hogy a szakirodalom bővebben is foglalkozzék vele.

Sebestyén József lelkiismeretesen, pontosan dolgozott. Nem csak a nyomtatásban már megjelent forrásműveket dolgozta fel, hanem tárgyára vonatkozóan levéltári kutatásokat is végzett. Tanulmányában csupán két hiányt látunk:

1. A visszafoglalás fejtegetése előtt részletesen le kellett volna a várat s annak akkori állapotát írnia. Ez nagyon fontos és hadtörténelmi tanulmányból nem hagyható ki.

2. Feltétlenül csatolnia kellett volna a füzethez Székesfehérvár XVII. századbeli térképét vagy látképét, mert enélkül az, aki a várost és környékét nem ismeri, nem is értheti meg teljesen a leírt eseményt.

Die Kavallerie. 1929. 4. évfolyam. 1—2. szám.

Nagy Frigyes 1712 január 24-i születésnapja emlékére, a folyóirat idézi azokat a mélyreható gondolatokat, amelyeket a nagy fejedelem feljegyzett a különféle uralkodási módokról és az uralkodók kötelességeiről.

Dr. Neuffer Vilmos: „Uj gondolatok“ cím alatt foglalokzik a Németországra kivetett rettenetes nagy jóvátételi adóval. Rövid adatok kapcsán kimutatja azt, hogy a német közgazdaság és ipar mennyire leromlott, továbbá, hogy a „Daves“-féle jóvátételi tervezet mily irtózatossá terhet róna a német államra. Ennek a tervezetnek megváltoztatását célzó törekvés csak akkor sikerülhet, ha a német nép minden rétege egy emberként áll a kormány háta mögött.

Dr. Paffrath A. W. egy világháborús kis élményt beszél el „Kozákáltörés“ című novellájában.

A füzet következő cikke ismeteti Lasswell D. Harold chicagói egyetemi tanár művét, mely a háborús propagandát tárgyalja.

Hans B. M. alezredes az 1927 november havi „Bulletin Belge des Sciences Militaires“-ben megjelent „A haza védelme“ című tanulmány kivonatát közli. Ez a tanulmány rátereli Belgium figyelmét azokra az elvekre, amelyek szemelőtt tartásával kell a népet és a hadsereget a háborúra előkészíteni és nevelni.

Wilms E. H. mérnök ismerteti azokat a nehézségeket, amelyeket a németeknek le kellett győzni akkor, amikor a keleti hadszíntéren olyan nagy kiterjedésű területen és 7 különböző nyelvű lakossággal szemben, kellett a közigazgatást ellátniok. Minden akadály ellenére olyan sikeres kultúr munkát végeztek, amihez hasonlót a világháború nem mutathat fel.

Leupold szkv. ezredes folytatja hadiélményeinek elbeszélését. A mostani füzetben az ellenséges tankok fellépését és azoknak az ő ezredére gyakorolt hatását írja le. Ezek ellen a veszedelmes gépek ellen, a németeknek eleinte nem voltak meg a kellő védekező eszközeik, ilyeneket már csak a háború utolsó idejében sikerült szerkeszteniök.

Jentzsch Walter: „A nagy gárda“ című tanulmányában ismerteti ennek a 6000-nél több emberből állott zsoldos hadseregnek történetét, amelyben leginkább németek, rajtuk kívül azonban időnként svájciak, franciák, angolok is szolgáltak. Olaszokat nem fogadtak be. Ez a „nagy“ vagy „német“ gárdának nevezett csapat, Európa legnagyobb részében győzelmesen harcolt, annak az uralkodónak érdekeiért, amelyik éppen zsoldjába fogadta.

3.—4. füzet.

W. M. igen megszívlelendő módon rátereli a vezetőkörök és a német nép figyelmét arra a rettenetes veszélyre, ami egy ellenséges gáztámadás esetén fenyegeti Németországot. Amíg a birodalmat körülvevő hatalmak a leglázásabban készülődnek erre a borzalmas háborúra, addig a németeknek csak a passzív védekezés módját engedték meg. Azonban még ebben az irányban sem történt semmi. A tanulmány szerzője rámutat a végrehajtandó és az

ország lakosságának felvilágosítását célzó intézkedésekre; felemlíti azt, hogy az orosz szovjet milyen behatóan igyekszik a népet előkészíteni a gázháború veszedelmeinek elhárítására. Lengyel-, Angol-, Francia és Olaszország is megszervezte a gáz elleni védekezést.

Ugyancsak *W. U.* foglalkozik Dr. Gessler volt német hadügyminiszternek Münchenben mondott beszédével, amely a fegyveres erő újra való megszervezését tárgyalja. A miniszter szerint a német ifjúság van hivatva az államnak, Bismarck örökének megmentésére.

Horst v. Metzsch: „Háború és közgazdaság“ cím alatt ismereti azokat a gazdasági és ipari nehézségeket, amik a háború ideje alatt az egyes hadviselő államokban előállottak, továbbá, hogy a legpontosabb előkészület esetén is mennyire fogja ez a tényező befolyásolni a jövő hadviselését.

Brandt H. volt tüzér hozzászól ahhoz a kérdéshez, hogy legyőzettek-e a német csapatok a marne-i csatában 1914-ben? Igen érdekes az a megállapítása, hogy a csapat nem érezte magát legyőzve s a visszavonulás helyett inkább az előrenyomulásra vonatkozó parancsot várta. Az angolok és a franciák inkább gondolhattak arra, hogy vissza kell vonulniok, hiszen mindenütt vereséget szenvedtek.

Mortus Pál humoros emlékeit írja le abból az időből, amikor a világháború alatt önkéntesként beállt a hadseregbe és a frontra úszik.

Eisenthal Vilmos szkv. százados: „Tél a háborúban“ címen emlékeket idéz fel a háborúban eltöltött téli napokról.

Eisermann H. leírja a „Rawkai rohamnapok“ alatti küzdelmeket, amelyekről a haditudósítás csak néhány szűkszavú sorban emlékezett meg, de melyek valójában véres áldozatokkal jártak.

Dr. Paffrath A. W.: „Egy kellemes délelőtt“ című elbeszélésében a flandriai harctéren átélt epizódot írja le, amikor ő maga mint tüzérségi megfigyelő szerepelt.

Gilardone György a békevilági katonai őrszolgálatból meríti „Kísértet az őrházban“ című novellájának tárgyát.

Sz.